

Bc. Petr Drož, *Základní vojenská služba v ČSLA v letech 1970-1980* (Diplomová práce, Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií, Praha: 2020).

Posudek oponenta

Mgr. et Mgr. Petr Wohlmuth, Ph.D.

Diplomová práce Bc. Petra Drože se zaměřuje na reflexi zkušenosti základní vojenské služby v Československé lidové armádě v 70. letech minulého století.

TEORIE A METODOLOGIE

Autor již v úvodu kladl důraz na komparaci „*získaných narativních pramenů s historickými prameny písemného charakteru*“ jako jeden z úhelných kamenů svého přístupu.¹ Nevysvětluje však, jaký smysl měl v rámci naznačené teorie a metodologie takový postup. Autor de facto pracoval s prameny normativní povahy (armádní řády a vojenské příručky), ale ve smyslu svého teoretického ukotvení poněkud samoučelně, když je většinou využil jako zdroj faktografie. Jejich studium nebylo propojeno s analýzou a interpretací pramenů orálně-historické povahy a jednalo se o pozitivistický „*cross-checking*“ ve snaze o objektivizovatelnost obsahu rozhovorů i samotného výsledného textu.² Interpretační sílu práce dále snížil většinou zvolený přímočarý chronologický styl vyprávění (odvod-nástup-přijímač-slужba-civil), ve smyslu teorie historiografie bytostně *neproblémový*. Diplomová práce navíc nemá explicitní výzkumnou otázku. Co se týče deklarovaného cíle práce, tak ten byl stanoven příliš ambiciózně. Na základě 10 orálněhistorických rozhovorů v žádném případě nelze aspirovat na jakkoli obecnější zjištění o tom, „*jak tehdejší část mužské populace období dvouleté ZVS... prožívala.*“³

Autor se s teoreticko-metodologickým ukotvením výzkumu vypořádal stručně v rámci několika oddělených pasáží, kde se mimo jiné de facto přihlásil ke kvazisociologickému paradigmatu a v rozhovorech nacházel „*data*“.⁴ Autor také označil své narátory za výzkumný vzorek.⁵ Snaha vzorkovat historickou populaci problému je v české orální historii častá. Nelze však

1 Bc. Petr Drož, *Základní vojenská služba v ČSLA v letech 1970-1980* (Diplomová práce, Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií, Praha: 2020), 8.

2 Lynn Abrams, *Oral History Theory* (Londýn: Routledge, 2010), 5.

3 Drož, *Základní vojenská služba v ČSLA v letech 1970-1980*, 9.

4 Viz obecně uznávané rozlišení, které učinil Alistair Thomson v Alistair Thomson, „Four Paradigm Transformations in Oral History,“ *The Oral History Review* 34/1 (2006), 49-70.

5 Drož, *Základní vojenská služba v ČSLA v letech 1970-1980*, 17.

provést ani přesnou identifikaci populace problému, akteři nikdy nebudou mít stejnou šanci dostat se do vzorku, stanovený vzorek dále nelze ověřit na typičnost pro celou populaci apod. Získaná „data“ tak nikdy nemohou být reprezentativní. Je možná načase zamyslet se spolu například s Lynn Abrams, Alistairem Thomsonem, Luisou Passerini nebo Alessandrem Portellim, že takový přístup je již překonaný a vytváří pouze defenzivní „pseudovědeckou auru“, která byla na konci 60. a v 70. letech minulého století široce používána na obranu orální historie před častými útoky ze strany historiografických pozitivistů.⁶

Autor zvolil polostrukturovaný charakter rozhovorů, kdy měl připravený pečlivě strukturovaný soubor otázek. Aktérské perspektivě příliš prostoru nedával a životní příběhy zřejmě nenatáčel. Rozhovory byly dále podrobeny obsahové analýze a interpretovány v podstatě nebyly.

Co se týče odborné a také memoárové literatury⁷ k tématu normalizačního vojenství a základní vojenské služby, tak v té prokázal autor dobrý přehled, avšak není jasné, jakou roli v smyslu teoreticko-metodologického ukotvení pro něj určití autoři a jejich koncepty sehráli. Jedná se spíše o prostý seznam obecně relevantních titulů.

AUTOROVA ANALÝZA A INTERPRETACE

Autorova analýza a interpretace je v práci zastoupena skromně. Na mnohem větším prostoru se podle mě zbytečně věnoval širokému historickému kontextu základní vojenské služby v období normalizace a jejích jednotlivých fází a tzv. konsolidačních procesů, který přechází do podoby stručných, ale pečlivě sepsaných institucionálních dějin.

Pořízené orálně-historické rozhovory byly podle již zmíněného chronologického rozčlenění tematiky podrobeny povšechné obsahové analýze, které vždy předcházela podrobná charakterizace dané situace (odvod, přijímač apod.) z hlediska oficiálních normativů a dokumentů, snažící se vysvětlit, jakou podobu měla mít daná praxe v souladu s řády. Poté následuje konstatování obvykle dvou způsobů (převážně pozitivního, nebo převážně negativního), jakými na danou situaci vzpomínají narátoři, kteří odpovídali na připravenou sadu otázek v rámci polostrukturovaného rozhovoru. Poté se autor posouval v časové řadě k další fázi vojenské služby. Interpretační rovina v textu v podstatě není přítomna a s aktérskou subjektivitou se nepracovalo.

Takový způsob práce je sice přehledně systematický a autorův postup je možné dobře sledovat, ale na druhou stranu trpí popisností a důrazem na až banální faktografii. Autor si například ve vztahu k fenoménu šikany a tzv. mazácké vojny je velmi dobře vědom existence problematiky, ale znovu se věcí zabývá tak, že pouze vedle sebe postaví dva typy vzpomínání: šikana a mazácká vojna jako a) něco snesitelného, předpovědatelného a očekávatelného a b) nási-

6 Abrams, *Oral History Theory*, 5.

7 Se zmíněnou memoárovou literaturou ale autor vědomě vůbec nepracoval a jí věnovaný oddíl v diplomové práci je nadbytečný. Drož, *Základní vojenská služba v ČSLA v letech 1970-1980*, 26.

lného a nedůstojného. Zcela stejně se autor zabýval dalšími většinou časově vymezenými částmi základní vojenské služby, a to například vztahem k profesionálům, dennímu řádu běžné služby, osobnímu volnu, bojové pohotovosti nebo vojenským cvičením.

Z tohoto vzorce částečně vybočuje kapitola, věnovaná snahám o ideologickou indoktrinaci vojáků základní služby. I ta ale trpí přehnaným důrazem na opakování známých normativů a v podstatě vysvětluje jen oficiální ideáltyp úspěšné politické práce s vojáky. Zcela stejně jsou zpracovány i oddíly věnované kontaktům armády s veřejností. Autor se postupně dostal do podobné pozice jako mnoho jeho kolegyň a kolegů, kteří text začnou psát s odhodláním věnovat se akérské zkušenosti a subjektivitě, ale nakonec používají citace z rozhovorů pouze jako ilustraci a doplněk konzervativního událostního faktografického vyprávění, jehož páteří je práce s normativními prameny a sekundární literaturou. Co se týče původního výzkumného důrazu na reflexi základní vojenské služby, tak nám práce vlastně sděluje, že mezi narátory existuje určitý vyvážený poměr v podstatě pozitivního a v podstatě negativního postoje k jejich vojenské zkušenosti. To je podle mého názoru velmi slabý závěr pro text na úrovni diplomové práce.

FORMÁLNÍ STRÁNKA PRÁCE

Formální stránka práce je ve srovnání s ostatními diplomovými pracemi z oboru orální historie, které jsem oponoval, velmi dobře zvládnutá. Jazyková úroveň textu je dobrá a nachází se v něm zcela minimální množství pravopisných chyb a formálních pochybení. Typografické zpracování textu je přehledné a funkční, což také nebývá zvykem.

ZÁVĚREČNÉ HODNOCENÍ

Autor předložil práci, která je po formální stránce vyhovující a představuje příklad historiografie, postrádající teoreticky kvalifikovanou výzkumnou otázku, pojaté jako dějepisné řemeslo, obloukem se vyhýbající sofistikovanějšímu teoreticko-metodologickému ukotvení a jakékoli hlubší interpretativní práci s prameny. Práce splňuje základní formální i obsahová kritéria, obvyklá pro diplomovou práci na daném pracovišti, ovšem vzhledem k jejímu důrazu na kombinaci prosté faktografie a nekomplikované obsahové analýzy a tudíž problematický odborný přínos, ji sice **doporučuji k obhajobě**, ale nemohu hodnotit výše, než stupněm **dobře (3)**.

V Praze, 7. 6. 2020

Petr Wohlmuth